

Az Európai Unió megújított Fenntartható Fejlődési Stratégiája

Öt év alatt két Fenntartható Fejlődési Stratégiát fogadott el az Európa Tanács. Az idén tető alá hozott második, immár megújított stratégia szerint a fenntartható fejlődés az Európai Uniónak Szerződésben foglalt célkitűzése, amely összes politikáját irányítja. A stratégia tehát adott, és mostantól – uniós és tagállami szinten egyaránt – „csak” rajtunk múlik, hogy mit teszünk a végrehajtása érdekében

A Közös Piacról az átfogó jövőtervezésig

Robert Schuman francia külügyminiszter – Jean Monnet tervezési kormánybiztos javaslata alapján – 1950. május 9-ei nyilatkozatában kiállt az egységes, együttműködő Európa, egy háborúktól mentes világ megteremtése mellett és kezdeményezte egy közös európai gazdasági rendszer létrehozását, ami elvezethet az országok közötti sokoldalú együttműködéshez. Az 1951-ben 6 nyugat-európai állam által alapított Európai Szén- és Acélközösség alapokmánya szerint egy gazdasági közösség létrehozására, közösen elfogadott szabályokra van szükség a gazdasági fejlődés érdekében, illetve a gazdasági termelés növelésére az életszínvonal emeléséhez, az államok közötti tartós békéhez. Az együttműködés kibővítésére 1957-ben elfogadták az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó Római Szerződést, amelynek keretében a tagországok elsősorban gazdasági és kereskedelmi együttműködésüket fejlesztették.

Rövid időn belül nyilvánvalóvá vált, hogy a gazdasági együttműködés hatékony előmozdítása akkor lehetséges, ha a gazdasági termeléshez közvetlenül vagy közvetve kapcsolódó más szakterületekre is kiterjesztik az egyeztetéseket és közös szakpolitikákat alakítanak ki. A politikai, különböző ágazatokra kiterjedő gazdasági, a szociális és a környezeti területek mellett mind nagyobb szerepet kapott az együttműködés külső – külpolitikai – dimenziója is. Csak példaképpen említve a gazdasági témákon túlmutató területeket: 1973-tól kezdve készültek a többéves közösségi környezetvédelmi programok, az 1986-os megállapodás (Egységes Európai Okmány) már kiemelte a szociális és regionális kohézió

elősegítését, a szociális jogok biztosítását, s megerősítette a tudományos kutatás és a műszaki fejlesztés terén az együttműködést.

A szerteágazóvá váló közösségi tevékenység harmonizálása érdekében elkerülhetetlenné vált távlati átfogó célkitűzések megfogalmazása, a szakpolitikák és jogszabályok összhangját biztosító eljárások bevezetése. Eközben tekintettel kellett lenni a fokozatosan bővülő Közösségre és a további bővítési tervekre is. E folyamatban meghatározó jelentőségű volt az EU jövőjéről szóló egyeztetési folyamat, és az ennek eredményeképpen 1999-ben elfogadott dokumentum (Agenda 2000), amely körvonalazta az EU jövőképét, 2000 utáni fejlesztésének irányait és legfontosabb feladatait. A bővítéssel, az intézményfejlesztéssel, költségvetéssel összefüggő területek mellett nagy hangsúlyt kapott a Közösség gazdasági versenyképességének javítása, a munkanélküliség csökkentése, a demográfiai problémák megoldása, a közös politikák reformja, a nemzetközi együttműködésben való részvétel erősítése.

Ezredfordulós közösségi álmok

A 2000. évi lisszaboni EU csúcserkeztet elfogadta a gazdasági versenyképesség gyors növelését célzó Lisszaboni Stratégiát. Ennek értelmében az Unió legfontosabb feladata a gazdasági növekedés és a foglalkoztatottság növelése, megerősítve ezzel a szociális kohéziót és a fenntarthatóságot; cél, hogy 2010-re az Unió a világ legversenyképesebb gazdaságává, tudásalapú társadalommá váljon.

E stratégia egyszerre szólt „belülre és kívülre”, azaz egyfelől elsődleges célként és irányként megadta az EU belső fejlődésének, a szakpolitikák továbbfejlesztésének alapját, másfelől tisztázta, hogy élenjáró, vezető szerepet kell(ene) elérnie az EU-nak a globális gazdasági rendszerben. Ekkor úgy látszott, hogy a szociális célok, a környezeti szempontok átmenetileg kevésbé fontosak, ezekkel alapvetően a gazdaság, a versenyképesség erősödését követően, azok függvényében lehet törődni.

Ezzel szemben az átfogó megközelítés szükségességének kinyilvánításával a Göteborgi Európai Tanács 2001-ben elfogadta a Fenntartható Fejlődési Stratégiát, amely szerint: a fenntartható fejlődés pozitív hosszú távú jövőképet kínál az EU-nak egy sikeresebb és igazságosabb társadalomról, egyúttal egy tisztább, biztonságosabb és egészségesebb környezet ígéretével – egy társadalomról, amely jobb életminőséget biztosít számunkra, gyermekeinknek és unokáinknak.

Az általános célkitűzés megadása mellett e stratégia azon szociális és környezeti problémákra összpontosít, amelyek súlyos vagy visszafordíthatatlan fenyegetést jelentenek a tagországok számára, az „európai társadalom” jólétére; ezek: a szegénység és a társadalmi kirekesztettség; a társadalom elöregedése; az éghajlatváltozás; a közegészséget érintő veszélyek (élelmiszerbiztonság, vegyszerek, fertőző betegségek); természeti erőforrások degradációja és a biológiai sokféleség csökkenése; a közlekedés-szállítás növekedése és a regionális egyenlőtlenségek

Néhány éven belül kiderült, hogy a lisszaboni célok nem fognak teljesülni, az EU gazdasági fejlődése elmarad az észak-amerikai és a délkelet-ázsiai versenytársaktól, s a göteborgi stratégia megvalósítását illetően is kételyek merültek fel. Közben végbement az EU jelentős mértékű bővítése, s erre is tekintettel döntés született a Lisszaboni Stratégia végrehajtásának értékeléséről és felülvizsgálatáról.

Egy alapos politikai elemzés, a Kok-jelentés ajánlásait figyelembe véve határoztak 2005 elején a „felülvizsgált” Lisszaboni Stratégiáról, majd ezt követően arról, hogy a Göteborgi Stratégiát is meg kell újítani. Erre vonatkozóan az Európai Tanács 2005 júniusában azt írta elő, hogy egy új, átfogóbb és ambiciózusabb – pozitív hosszútávú jövőképre épülő – stratégiára van szükség.

Régi problémák, új stratégia

Az eltelt évek alatt tehát sem a szűkebben vett gazdasági versenyképességi, sem a sokoldalú fenntarthatósági mutatók tekintetében nem vagy alig sikerült haladást elérni. A fenntarthatóság helyzete számos vonatkozásban ennél is gyorsabban romlott a világban: ezt jelezte az állam- és kormányfők által az ENSZ-ben 2000-ben elfogadott Millenniumi Fejlesztési Célok addigi teljesítéséről szóló 2005. évi jelentés, s a közelmúltban közreadott Millenniumi Ökoszisztéma Értékelés.

Mindezekre tekintettel az Európai Tanács elnökségi feladatait 2006 januárjában átvevő Ausztria elkötelezte magát, hogy féléves elnöksége végére elkészül a fenntartható fejlődés új közösségi stratégiája.

A tagállamok és részben a Bizottság képviselői között komoly vita volt az olyan alapvető kérdésekben is, hogy az új stratégia: tartalmazzon-e egy részletes, közérthető elképezést az EU jövőjéről; tisztázzák-e végre pontosabban a Lisszaboni Stratégiával való kapcsolatát; legyen-e a 2001. évinél átfogóbb, azaz más fontos területeket és összefüggéseket is tárgyaljon-e; legyenek-e konkrét célok; foglalkozzon-e a fenntartható fejlődés globális társadalmi-gazdasági kérdéseivel vagy csupán az EU „donorpolitikájával”. A stratégia elkészítéséhez javaslatokkal hozzájárultak a különböző szakminiszteri tanácsok, a különböző társadalmi-gazdasági és környezeti érdekképviselői csoportok is. Magyar részről aktívan részt vettünk e stratégia-alkotási folyamatban.

A megújított Fenntartható Fejlődési Stratégiát 2006. június 16-án fogadta el az Európai Tanács. E szerint a fenntartható fejlődés az EU-nak Szerződésben foglalt célkitűzése, amely összes politikáját irányítja. Lényege a Föld azon képességének megőrzése, hogy az élet sokféleségét fenntartsa, továbbá a demokrácia, a nemek közötti egyenlőség, a szolidaritás, a jogállamiság elvein és az alapvető jogok tiszteletben tartásán alapul, beleértve a mindenki számára biztosított szabadságot és esélyegyenlőséget. Célja az életminőség és a jólét folyamatos javítása a jelen és a jövő nemzedékek számára. A fenntartható fejlődés ennek érdekében elősegíti a dinamikus gazdaságot, a teljes foglalkoztatottságot, a magas szintű oktatást, az egészségvédelmet, a szociális és területi kohéziót, valamint a környezetvédelmet egy békés, biztonságos és a kulturális sokféleséget tiszteletben tartó világban.

E stratégia alakítja ki azt az átfogó keretrendszert, amelyen belül a növekedésre és munkahelyteremtésre összpontosító Lisszaboni Stratégia szolgáltatja a dinamikusabb gazdasághoz szükséges hajtóerőt.

Az új stratégia részletesen foglalkozik néhány kritikus területtel, amelyek a következőképpen csoportosíthatók:

- (a) általános cselekvési területként, eszközként a jobb politikai döntéshozatal a szakpolitikák összhangjának biztosítása, a fenntartható fejlődés követelményeinek való megfelelésük érdekében;
- (b) a legnagyobb kihívások és szakterületi ágazati válaszok között az éghajlatváltozás és a tiszta energia; fenntartható közlekedés; fenntartható fogyasztás és termelés; a természeti erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodás; közegészségügy; társadalmi integráció, demográfia és migráció; a szegénységgel és fenntartható fejlődéssel kapcsolatos globális problémák;
- (c) horizontális területekként az oktatás és a szakképzés; kutatás és fejlesztés;
- (d) átfogó végrehajtási területek, eszközök sorában pedig a finanszírozás és a gazdasági eszközök; kommunikáció és együttműködés; a végrehajtás ellenőrzése.

A tervezés során más fontos területek is szóba kerültek (amelyeket magyar részről is felvetettünk), mint a szociális és regionális kohézió, területhasznosítás, kultúra stb., de végül ezek jelentőségére „csak” egy-egy bekezdés utal a dokumentumban.

Mostantól fenntarthatóbbak leszünk?

Nehéz, de viszonylag ésszerű kompromisszumok születtek számos kérdésben és ezeket tükrözi a stratégia. Ugyanakkor a tervezés során számos kérdés nem – vagy nem megfelelően – oldódott meg. Nem alakult ki egyetértés egy kellően átfogó, az általánosságokon túlmutató jövőképre vonatkozóan, s így erre majd a későbbiekben kell visszatérni. Egyes stratégiai jelentőségű területekre, például a szociális kohézióra vagy a természeti erőforrás-használatra vonatkozóan nem sikerült megállapodni konkrét, hosszabbtávú célokban.

Mint minden stratégia és program ez a stratégia is annyit ér, amennyi majd megvalósul belőle. Alapvető kérdés, hogy a megújított stratégia mennyire fog hatni minden szinten és minden szakirányban az EU közös politikáinak tervezésére és végrehajtására. Az erre irányuló közösségi és tagállami szintű intézményes és eszközjellegű rendelkezéseket mindezenre tartalmazza az elfogadott dokumentum.

Kulcskérdés, hogy a közvélemény, a politikai döntéshozók, a különböző érdekcsoportok megismerjék és értsék a hosszabb-rövidebb távon nem fenntartható folyamatok okait, az ezekre adandó lehetséges és szükséges válaszokat, a fenntartható fejlődés célkitűzését, lényegét és elérésének feladatait. Az új stratégia emiatt is szentel kiemelkedő figyelmet a döntéshozatalban való részvételnek, a kommunikációnak és az oktatásnak.

A stratégia tehát adott és mostantól – az EU szintjén és minden tagállamban – „csupán” rajtunk múlik, hogy mit teszünk végrehajtása, a fenntartható fejlődés elérése érdekében.